

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่มหัตถกรรมไม้แปรรูป
บ้านนาล้อม

องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยนา
ตำบลห้วยนา อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยนา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๒ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี อันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอน ทางศาสนาเข้ากับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยนาได้เล็งเห็น ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายจากไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นต่อไป ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นแล้วนำมาปรับปรุง แก้ไขพัฒนา แก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชาดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกร หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านเกษตรกรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนานบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม และอื่นๆ เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัย

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนาและใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการค้า การสะสมและ
บริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้
เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่างๆ เช่น
จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงาน ด้านต่างๆ ทั้งขององค์กร
ชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน ระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน
 เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัด
การศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึง กระบวนการเรียนรู้พัฒนา และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิภาพ

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงาน เกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น
ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทาง
ศาสนาความเชื่อแลประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและ
สิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณีบุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยนา อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 57 รัฐต้อง(1) อนุรักษ์ฟื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ จัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงความภูมิใจในศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับ ประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตอย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยนา ได้เล็งเห็นความสำคัญของปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น จึงได้สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ในการศึกษาปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น ต่อไป

1.ด้านการเกษตรกรรม ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีโดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์การต่างๆ เช่นการเพาะปลูก การขยายพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ การเกษตรผสมผสาน การทำไร่นาสวนผสม การปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

นายสมภาร สอนโคตร

ปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรม ทำเกษตรอินทรีย์

ที่อยู่ หมู่บ้าน/ชุมชน บ้านท่าใหญ่ บ้านเลขที่ 88 หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยนา อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
รายละเอียดความเชี่ยวชาญ /ขั้นตอนการทำงาน

ได้ทำเกษตรอินทรีย์ในลักษณะเกษตรผสมผสาน เป็นการทำการเกษตรหลายอย่างทั้งปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ไปพร้อมๆกันในพื้นที่เดียวกัน การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์นั้นต้องเกื้อกูลกัน และทุกกิจกรรมนั้นจะต้องเป็นเกษตรแบบธรรมชาติไม่ใช้สารเคมี ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีใดๆ โดยได้เริ่มลงมือทำที่สวนของตนเอง เรียนรู้ ทดลอง เพาะเลี้ยง จนมีความรู้ ทักษะ กระบวนการ สามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้กับชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้เกิดรายได้ในครอบครัวและเพื่อพัฒนาอาชีพคนในชุมชนรวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานในพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียงได้อีกด้วย

2.ด้านอุตสาหกรรม (การผลิตและการบริโภค) หมายถึงการรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อชะลอการนำเข้าตลาดเพื่อแก้ปัญหาการบริโภคอย่างปลอดภัย ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ รวมถึงการผลิตและจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่นกลุ่มหัตถกรรม การจักสาน การจัดสวน การทอ การช่าง การทอผ้า การแกะสลัก เป็นต้น

นางประหยัด ชัยลา

ปราชญ์ชาวบ้านด้านด้านอุตสาหกรรม สิ่งประดิษฐ์จากไม้ และกะลามะพร้าว

ที่อยู่ หมู่บ้าน บ้านหนองแสงใต้ บ้านเลขที่ 231 หมู่ที่ 8 ตำบลหัวนา อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
รายละเอียดความเชี่ยวชาญ /ขั้นตอนการทำงาน

ได้ทำเกษตรอินทรีย์ในลักษณะเกษตรผสมผสาน เป็นการทำเกษตรหลายอย่างทั้งปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ไปพร้อมๆกันในพื้นที่เดียวกัน การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์นั้นต้องเกื้อกูลกัน และทุกกิจกรรมนั้นจะต้องเป็นเกษตรแบบธรรมชาติไม่ใช้สารเคมี ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีใดๆ โดยได้เริ่มลงมือทำที่สวนของตนเอง เรียนรู้ ทดลอง เพาะเลี้ยง จนมีความรู้ ทักษะ กระบวนการ สามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้กับชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้เกิดรายได้ในครอบครัวและเพื่อพัฒนาอาชีพคนในชุมชนรวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานในพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียงได้อีกด้วย

นายอุดม หล้าสีดา

3. หัตถกรรม การจักสาน

ที่อยู่ หมู่บ้าน/ชุมชน บ้านข้าใหญ่ บ้านเลขที่ หมู่ที่ 3 ตำบลหัวนา อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
รายละเอียดความเชี่ยวชาญ / ขั้นตอนการทำงาน

หัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่อดีตตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน หัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นภูมิปัญญาอันเฉลียวฉลาดของคนในท้องถิ่น ที่ใช้ภูมิปัญญาสามารถนำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีประโยชน์ในการดำรงชีวิต

จะเห็นได้ว่าหัตถกรรมเครื่องจักสานมีมานานแล้วและได้มีการพัฒนามาตลอดเวลาโดยอาศัยการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง การดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้เอาการรู้หนังสือมาเกี่ยวข้อง การเรียนรู้ต่างๆ อาศัยวิธีการฝึกหัดและบอกเล่าซึ่งไม่เป็นระบบในการ สะท้อนให้เห็นการเรียนรู้ ความรู้ที่สะสมที่สืบทอดกันมาจากอดีตมาถึงปัจจุบันหรือที่เรียกกันว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นกระบวนการถ่ายทอดความรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทำภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นคงอยู่ต่อเนื่องและยั่งยืน

การศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องจักสาน ซึ่งมีความสำคัญยิ่งที่จะให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสานนั้นๆคงอยู่ตลอดไป ซึ่งผลจากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสานนั้น จะนำไปเป็นข้อมูลที่จะนำไปพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาในชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และดำรงอยู่คู่สังคมสืบต่อไป องค์ความรู้ การจักสาน

1. วิธีการจักตอก
2. การสาน
3. การรมควัน
4. การถักและพัน
5. การจำหน่าย

นางมะลิวรรณ เสียงใส

4.หัตถกรรม การทอผ้าพื้นบ้าน,พื้นเมือง

ที่อยู่ หมู่บ้าน/ชุมชน บ้านท่าใหญ่ บ้านเลขที่ 33 หมู่ที่ 3 ตำบลหัวนา อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัด หนองบัวลำภูภูมิปัญญาการทอผ้าเป็นวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ มีการถ่ายทอดและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการ ปรับปรุงและประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม การทอผ้าจากเดิมที่มีการทอเพื่อใช้ในครอบครัว ก็เป็นการทอผ้าเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริม มีการผสมผสานประยุกต์ลวดลายใหม่ๆ ที่เป็นที่ยอมรับของ ผู้บริโภค รวมทั้งแปรรูปเป็นของใช้ต่างๆ เช่น ผ้าถุง, ผ้าขาวม้า, กระเป๋า, ผ้าพันคอ

นางนฤมล โคตะมี

5.ด้านการแพทย์ไทย

ที่อยู่ หมู่บ้าน/ชุมชน บ้านดอนหัน บ้านเลขที่ 33 หมู่ที่ 10 ตำบลหัวนา อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
รายละเอียดความเชี่ยวชาญ /ขั้นตอนการทำงาน

การนำสมุนไพรชนิดต่างๆ มาใช้เป็นยารักษาโรคนั้น แพทย์แผนโบราณจะต้องมีการเก็บส่วนต่างๆ ของพืชสมุนไพรมาใช้งาน และมีการนำมาแปรรูปหรือเป็นยารักษาโรคในรูปแบบแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น
ลูกประคบสมุนไพรเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการนำสมุนไพรมาใช้ในการบำบัดรักษาโรคของการแพทย์แผนไทย โดยใช้ควบคู่กับการนวดไทย ลูกประคบสมุนไพร คือ การนำสมุนไพรหลายชนิดมาห่อรวมกัน ส่วนใหญ่จะเป็นสมุนไพรที่มีน้ำมันหอมระเหย เช่น ไพล ขมิ้นชัน ตะไคร้ มะกรูด การบูร ซึ่งเมื่อนำไปนึ่งแล้วกลั่นและน้ำมันหอมระเหยที่มีฤทธิ์ทางยาจะละลายออกมาพร้อมกับไอน้ำและซึมเข้าใต้ผิวหนังตามร่างกาย

การทำลูกประคบสมุนไพรเป็นอาชีพหนึ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากในปัจจุบันธุรกิจการนวดแผนไทยได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำลูกประคบสมุนไพร จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้และร่วมสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

นายกิตติพงษ์ บุรีเลิศ

5.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่อยู่ หมู่บ้าน/ชุมชน บ้านดอนหัน บ้านเลขที่ หมู่ที่ 10 ตำบลหัวนา อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
รายละเอียดความเชี่ยวชาญ /ขั้นตอนการทำงาน

เชี่ยวชาญด้านการปลูกป่า รักษาป่าต้นน้ำ ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใช้ในการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ เช่น การสร้างเขื่อน เหมือง ฝาย การควบคุมคุณภาพน้ำ การป้องกัน น้ำท่วม การจัดการป่าไม้ เช่น การปลูกสวนป่า และการอนุรักษ์ป่า การดูแลรักษาป่า

นางเจียม ชินวงศ์

6.ศิลปกรรม การรำกลองต๋มหรือรำส่วย เซิ้งบุญบังไฟ

ที่อยู่ หมู่บ้าน/ชุมชน บ้านดอนหัน บ้านเลขที่ หมู่ที่ 10 ตำบลหัวนา อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
รายละเอียดความเชี่ยวชาญ /ขั้นตอนการทำงาน

ฟ้อนกลองต๋ม หรือฟ้อนส่วยมือ เป็นการฟ้อนรำที่เก่าแก่และโบราณ ของชาวอีสาน ในอดีตนิยมฟ้อนด้วยผู้ชายทั้งหมด เป็นการฟ้อนรำประกอบจังหวะกลองต๋ม ใช้ประกอบขบวนในการแห่บังไฟ

การฟ้อนกลองต๋ม มีอยู่ 2 แบบด้วยกัน

- แบบที่หนึ่ง คือ การฟ้อนเป็นจังหวะในรูปแบบการฟ้อนแห่เป็นขบวน
- แบบที่สอง คือการฟ้อนประกอบทำนองกาพย์เซิ้ง เพื่อขอเหล่าหรือปัจจัยไทยทาน

เมื่อพิจารณาที่มาของการฟ้อนกลองต๋มในแบบที่สอง จะเห็นได้ว่า มีความเกี่ยวเนื่องกับประเพณีบุญบังไฟ เพราะมีทำนองเป็นเช่นเดียวกันกับทำนองเซิ้งบังไฟ แต่มีช่วงจังหวะที่ช้าเนิบนาวกว่า

